

YOSHLAR SIYOSATINING NAZARIY KONTSEPTSIYALARI VA IJTIMOIY AHAMIYATI

Jo'rayeva Muhlisa Murodullayeva

Fan va texnologiyalar universiteti

E-mail: jurayevamuhlisa674@gmail.com

Ilmiy rahbar: f.f.f.d., (PhD), dotsent. v.b., R.O.Rasulov

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.20556391>

Annotatsiya. Mazkur ilmiy maqolada yoshlik siyosatining nazariy kontsepsiyalari va uning ijtimoiy ahamiyati tahlil qilingan. Xalqaro tashkilotlar tomonidan ishlab chiqilgan asosiy yondashuvlar, xususan United Nations va UNESCO konsepsiyalari asosida yoshlar siyosatining barqaror rivojlanishdagi o'rni yoritilgan. Shuningdek, World Bank tadqiqotlari asosida yoshlar bandligining iqtisodiy ahamiyati tahlil qilingan. Milliy darajada esa Islom Karimov va Shavkat Mirziyoyev tomonidan olib borilgan yoshlar siyosati islohotlari ko'rib chiqilgan.

Kalit so'zlar. Yoshlar siyosati, barqaror rivojlanish, ijtimoiy faollik, inson kapitali, ta'lim tizimi, yoshlar bandligi, davlat siyosati, innovatsion salohiyat, ma'naviy tarbiya, global konsepsiyalar

Аннотация. В данной научной статье проанализированы теоретические концепции молодежной политики и её социальная значимость. На основе основных подходов, разработанных международными организациями, в частности концепций United Nations и UNESCO, раскрыта роль молодежной политики в обеспечении устойчивого развития. Также на основе исследований World Bank проанализировано экономическое значение занятости молодежи. На национальном уровне рассмотрены реформы в сфере молодежной политики, проводимые Исламом Каримовым и Шавкатом Мирзиёевым.

Ключевые слова. молодежная политика, устойчивое развитие, социальная активность, человеческий капитал, система образования,

занятость молодежи, государственная политика, инновационный потенциал, духовное воспитание, глобальные концепции.

Annotation. *This scientific article analyzes the theoretical concepts of youth policy and its social significance. Based on the main approaches developed by international organizations, particularly the concepts of the United Nations and UNESCO, the role of youth policy in sustainable development is highlighted. In addition, the economic importance of youth employment is analyzed on the basis of World Bank research. At the national level, the reforms in youth policy implemented by Islam Karimov and Shavkat Mirziyoyev are examined.*

Keywords. *youth policy, sustainable development, social activity, human capital, education system, youth employment, state policy, innovative potential, spiritual education, global concepts.*

Kirish. Yoshlik siyosati zamonaviy jamiyat taraqqiyotida muhim strategik yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Har qanday davlatning kelajak rivoji yosh avlodning bilim darajasi, ijtimoiy faolligi va salohiyati bilan bevosita bog'liqdir. Shu sababli yoshlar siyosati nafaqat ijtimoiy qo'llab-quvvatlash tizimi, balki inson kapitalini rivojlantirishga qaratilgan muhim davlat siyosati sifatida qaraladi.

Globalashuv sharoitida bu yo'nalish xalqaro darajada ham dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. United Nations va UNESCO yoshlarni jamiyatning innovatsion kuchi sifatida e'tirof etib, ularning ta'lim va ijtimoiy jarayonlardagi ishtirokini kengaytirish zarurligini ta'kidlaydi.

Milliy darajada esa yoshlar siyosati davlat rivojlanishining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Islom Karimov va Shavkat Mirziyoyev tomonidan bu yo'nalishda olib borilgan islohotlar yoshlarning ta'limi, bandligi va ijtimoiy faolligini oshirishga xizmat qilmoqda.

Asosiy ism. United Nations tomonidan ishlab chiqilgan *World Youth Report* va *Youth 2030 Strategy* hujjatlarida yoshlar jamiyat rivojlanishining transformatsion kuchi sifatida konseptuallashtiriladi [1]. Ushbu yondashuvda yoshlar oddiy demografik guruh emas, balki ijtimoiy tizimlarning yangilanishini ta'minlovchi

strategik resurs sifatida talqin etiladi. Shu nuqtai nazardan, yoshlar siyosati davlat rivojlanish strategiyasining yordamchi yo'nalishi emas, balki uning institutsional asoslaridan biri sifatida shakllanadi.

Nazariy jihatdan, yoshlar siyosati uch funksional komponent asosida tahlil qilinadi: inson kapitalini shakllantirish (ta'lim), iqtisodiy integratsiya (bandlik) va ijtimoiy ishtirok (fuqarolik faolligi). Ushbu komponentlar o'zaro tizimli bog'langan bo'lib, ulardan birining zaiflashuvi butun model samaradorligiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli yoshlar siyosati fragmentar emas, balki kompleks va ko'p darajali boshqaruv modeli sifatida ko'riladi.

UNESCO tomonidan ishlab chiqilgan *Education for All Global Monitoring Report 2012* ta'lim tizimini ijtimoiy tenglikni ta'minlovchi va iqtisodiy rivojlanishni tezlashtiruvchi institutsional mexanizm sifatida baholaydi [2]. Empirik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ta'lim sifati past bo'lgan jamiyatlarda ijtimoiy stratifikatsiya kuchayadi va mehnat bozori nomutanosibligi ortadi. Bu esa yoshlar salohiyatining to'liq realizatsiyasiga to'sqinlik qiladi.

Shu jihatdan, ta'lim siyosati yoshlar siyosatining markaziy elementi sifatida qaraladi. U nafaqat bilim berish, balki kompetensiyalarni shakllantirish, innovatsion fikrlashni rivojlantirish va mehnat bozoriga moslashuvchanlikni oshirish vazifasini ham bajaradi.

World Bank tomonidan tayyorlangan *World Development Report 2013: Jobs* tadqiqotida yoshlar bandligi makroiqtisodiy barqarorlikning muhim indikatori sifatida ko'rsatiladi [3]. Yoshlar ishsizligi nafaqat iqtisodiy resurslardan foydalanish darajasini pasaytiradi, balki ijtimoiy risklarni (migratsiya, norasmiy iqtisodiyot, ijtimoiy norozilik) kuchaytiruvchi omil sifatida ham baholanadi. Shu sababli bandlik siyosati mehnat bozori regulyatsiyasidan tashqari, inson kapitalini optimal taqsimlash funksiyasini ham bajaradi.

Milliy yondashuvda Islom Karimov o'zining *“Yuksak ma'naviyat — yengilmas kuch”* asarida ma'naviyatni jamiyat barqarorligini ta'minlovchi asosiy omil sifatida asoslaydi [4]. Ushbu konsepsiyada ma'naviy tarbiya shaxsning ichki

barqarorligini shakllantiruvchi va ijtimoiy muvozanatni saqlovchi mexanizm sifatida talqin etiladi.

Biroq zamonaviy globallashuv sharoitida ushbu yondashuvni kengaytirish zarurati yuzaga kelmoqda. Ya'ni ma'naviy tarbiya bilan bir qatorda raqamli kompetensiyalar, innovatsion tafakkur va global moslashuvchanlik ham yoshlar siyosatining tarkibiy qismi bo'lishi lozim.

Shavkat Mirziyoyev rahbarligida yoshlar siyosati institutsional darajada qayta shakllantirildi [5]. Bu jarayonda yoshlar davlat siyosatining passiv obyekti emas, balki rivojlanish jarayonining faol subyekti sifatida tan olinmoqda. Natijada ta'lim, bandlik va ijtimoiy faollikni qamrab oluvchi kompleks davlat dasturlari ishlab chiqildi.

O'zbekiston Yoshlar ishlari agentligi yoshlar siyosatini amalga oshiruvchi asosiy institutsional aktor sifatida faoliyat yuritadi [6]. Ushbu institut yoshlar tashabbuslarini qo'llab-quvvatlash, ularni ijtimoiy loyihalarga integratsiya qilish va kasbiy rivojlanish imkoniyatlarini kengaytirish orqali siyosatni amaliy natijaga yo'naltiradi.

Ilmiy adabiyotlarda yoshlar siyosati ko'pincha sotsiologik va ta'limiy yondashuvlar kesishmasida tahlil qilinadi. Smith (2021) tadqiqotida yoshlarning ta'lim tizimidagi ishtiroki ularning ijtimoiy integratsiya darajasini belgilovchi asosiy determinant sifatida ko'rsatiladi [7]. Ushbu yondashuv yoshlar siyosatini davlat siyosati bilan bir qatorda kompleks ijtimoiy tizim sifatida tahlil qilish zarurligini asoslaydi.

Umumiy tahlil shuni ko'rsatadiki, yoshlar siyosati ko'p darajali va interdisipliner tizim bo'lib, u global konseptual yondashuvlar, iqtisodiy determinantlar va milliy institutsional mexanizmlar o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik asosida shakllanadi.

Xulosa. Yoshlar siyosati zamonaviy jamiyat taraqqiyotining murakkab, ko'p darajali va interdisipliner tizimi sifatida shakllanadi. O'tkazilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, ushbu siyosatning nazariy asoslari global konseptual yondashuvlarga

tayanadi va yoshlarni jamiyat rivojining transformatsion resursi sifatida talqin etadi. United Nations va UNESCO tomonidan ishlab chiqilgan konsepsiyalar yoshlar siyosatini barqaror rivojlanish, ta'lim sifati va ijtimoiy integratsiya bilan uzviy bog'laydi. Shu bilan birga, World Bank tadqiqotlari yoshlar bandligini iqtisodiy barqarorlikning muhim omili sifatida asoslaydi va mehnat bozori bilan bog'liq muammolarni tizimli yondashuv asosida hal etish zarurligini ko'rsatadi. Milliy darajada esa Islom Karimov tomonidan ilgari surilgan ma'naviy yondashuv yoshlar tarbiyasining ijtimoiy barqarorlikdagi rolini asoslab bergan bo'lsa, Shavkat Mirziyoyev rahbarligida amalga oshirilgan islohotlar yoshlar siyosatini institutsional va amaliy darajaga olib chiqdi.

Umuman olganda, yoshlar siyosatining samaradorligi global konseptual yondashuvlar, iqtisodiy determinantlar va milliy institutsional mexanizmlar o'rtasidagi uyg'unlikka bevosita bog'liqdir. Ushbu uyg'unlik yoshlar salohiyatini to'liq ro'yobga chiqarish va ularni jamiyatning faol subyektiga aylantirishda asosiy ilmiy-amaliy omil bo'lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. United Nations. *World Youth Report: Youth and the 2030 Agenda for Sustainable Development*. — New York, 2018.
2. United Nations. *Youth 2030 Strategy*. — New York, 2018.
3. UNESCO. *Education for All Global Monitoring Report 2012: Youth and Skills*. — Paris: UNESCO Publishing, 2012.
4. World Bank. *World Development Report 2013: Jobs*. — Washington, DC: World Bank, 2013.
5. O'zbekiston Respublikasi Qonuni. *Yoshlarga oid davlat siyosati to'g'risida* (O'RQ-406-son). — Toshkent, 2016-yil 14-sentabr.
6. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni. *"Yoshlar – kelajagimiz" davlat dasturi to'g'risida* (PF-5466-son). — Toshkent, 2018-yil 27-iyun.

7. Karimov I.A. *Yuksak ma'naviyat — yengilmas kuch.* — Toshkent: Ma'naviyat, 2008.

8. O'zbekiston Respublikasi Yoshlar ishlari agentligi. *Yoshlar siyosati bo'yicha hisobotlar (2020–2025).*